

the interpretation of multicultural competence as an important component of professional competence are revealed. It is generalized that the structural components of multicultural competence include motivational-value, cognitive (emotional) and active (T. Guryanova, L. Danilova). It is noted that the motivation of the work of specialists of socio-economic professions can be considered as a complex, hierarchically constructed system of attitudes and incentives, which includes interests, aspirations, needs, emotions, values orientations. The essence of motivation as a system of determinants, causes, incentives, motives, which induces a person to work activity is outlined. The relationship between motivation, self-actualization and sensory formation (N. Baksheyeva, J. Verna, D. Leontiev, A. Maslou) is revealed. The interrelation between the process of formation of intercultural society in Ukraine and the necessity of training future specialists of socio-economic professions to work in a multicultural environment, that is, the need to form students not only in professional, but also in intercultural competence, is substantiated.

Key words: motivation, formation of professional competence, intercultural competence, specialists of socio-economic professions.

УДК 37.091.011-051:005.963]:377

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-107-110

Сиско Наталія Миколаївна,

кандидат психологічних наук, докторант,

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. Івана Язюна НАПН України, м. Київ

orcid/0000-0001-7665-8325

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Автором статті розглянуто питання системного підходу до професійного розвитку викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Подано трактування категорій «професійно-педагогічний профіль викладача ЗП(ПТ)О» і «система професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О». Відзначено, що системний підхід до професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О потребує ефективного функціонування складної багаторівневої педагогічної системи, яка базується на врахуванні професійно-педагогічного профілю сучасного викладача, ґрунтується на діагностичному підході до визначення його освітніх потреб, їх реалізації в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти різних рівнів за індивідуальною освітньою траєкторією.

Ключові слова: викладач; професійно-педагогічна компетентність; професійно-педагогічний профіль; система професійного розвитку; заклад професійної (професійно-технічної) освіти.

Постановка проблеми. В сучасних умовах соціально-економічних змін, інновацій в освіті і виробництві усе більшої значущості набирає питання забезпечення неперервного професійного розвитку та підвищення кваліфікації викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Беззаперечним є той факт, що від рівня професійно-педагогічної компетентності викладача залежить якість підготовки майбутніх кваліфікованих працівників. Дослідниця Л. Лук'янова наголошує, що «ефективність діяльності вчителя знаходиться у безпосередній залежності від його професіоналізму, вмотивованості на результативну діяльність, здатності вчитися у неформальному та інформальному середовищі» [1, с. 24]

Вирішуючи завдання щодо запровадження системного підходу до професійного розвитку викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О) в умовах неперервної освіти, досліджено авторські педагогічні системи, запропоновані вітчизняними та зарубіжними науковцями, теоретичний аналіз яких дозволяє запропонувати наше бачення системного функціонування цього процесу.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел показав, що теорії систем представлені у працях К. фон Бергаланфі, К. Боулдінга, Б. Гершунського, Я. Прухи, А. Рапопорта, Р. Жерара, М. Месаровича, О. Ляпунова та ін. Теорію педагогічних систем розкрито у працях українських науковців (О. Аніщенко, Н. Білик, О. Дубасенок, І. Язюн, І. Каньковський, О. Киричук, А. Кузьмінський, В. Луговий, Л. Лук'янова, В. Маслов, Н. Нічкало, Н. Побірченко, Л. Пуховська та ін.) і зарубіжних вчених (В. Безрукова, В. Беспалько, І. Васильєв, В. Володько О. Ковальов, Н. Кузьміна, О. Новіков, В. Шадріков та ін.).

Розвиток неперервної педагогічної освіти у розвинених країнах світу досліджували Н. Авшенюк, К. Годлевська, Л. Дяченко, К. Котун, М. Марусинець, О. Огієнко, Н. Постригач, Я. Пилинський [2]. Особливості розвитку систем професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу вивчали В. Артемчук, Н. Базелюк, О. Бородієнко, Н. Корчинська, С. Леу, Л. Пуховська, О. Радкевич, В. Радкевич [8].

Л. Пуховська, досліджуючи Європейські керівні принципи підготовки і розвитку педагогів професійної освіти, констатує, що «відповідно Європейського суспільства на нові сучасні і майбутні

виклики мають стати нові інноваційні педагоги, нове конструювання навчальних планів і програм, нове управління й оцінювання якості» [4, с. 128].

Науковці зазначають, що система професійного розвитку педагогів включає взаємозв'язки між: метою, предметом і ціллю професійного розвитку; контекстом, у якому проходить професійний розвиток; особистісними і професійними характеристиками учасників; моделями, техніками, процедурами запровадження тощо; вартістю і здобутками від професійного розвитку; визначенням того, хто має приймати які рішення; процесом оцінювання ефективності професійного розвитку для різних категорій; визначенням інфраструктури для підтримки професійного розвитку тощо [3; 4].

Мета статті: розкрити системний підхід до професійного розвитку викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти та висвітлити авторську систему професійного розвитку викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Результати дослідження. Враховуючи європейські керівні принципи підготовки і розвитку педагогів професійної освіти та адаптуючи їх до української системи професійної (професійно-технічної) освіти, визначено, що:

- викладачі мають бути вмотивованими до неперервного професійного розвитку, здатними до самооцінювання, саморозвитку і самореалізації на засадах вільного вибору освітніх програм, індивідуальної освітньої траєкторії, форм навчання та суб'єктів освіти;

- процес професійного розвитку викладача найбільш ефективно відбувається за умови системного підходу до визначення освітніх потреб педагога, створення умов для професійного розвитку із залученням різних суб'єктів формальної та неформальної освіти, оцінювання результатів професійного розвитку.

Виявлено, що кваліфікаційні вимоги, окреслені у нині діючих нормативних документах, не повною мірою описують професійно-педагогічну структуру функціональної діяльності викладача ЗП(ПТ)О. Це зумовлює потребу у теоретичному обґрунтуванні та розробці детального професійно-педагогічного профілю сучасного викладача закладу професійної (професійно-технічної) освіти.

Грунтуючись на компетентнісній парадигмі сучасної освіти, трактуємо поняття «професійно-педагогічний профіль викладача ЗП(ПТ)О» як певну сукупність компетентностей педагога, що об'єднані у модулі за певними видами професійно-педагогічної діяльності. Встановлено, що оптимальними модулями компетентностей є наступні: нормативно-правовий, фаховий, психологічний, педагогічний, методичний, інформаційно-комунікаційний, дослідно-експериментальний, культурологічно-виховний модуль.

Розроблений професійно-педагогічний профіль викладача ЗП(ПТ)О виконує ряд функцій: навчальну, діагностичну, рефлексійну, мотиваційну, планувальну, прогностичну, оцінювальну. Професійно-педагогічний профіль стає системоутворювальним чинником функціонування системи професійного розвитку викладача ЗП(ПТ)О.

Під системою професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О розуміємо цілісну динамічну множину взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, спрямованих на створення умов для розширення професійно-педагогічного профілю викладача, оволодіння новими та вдосконалення набутих професійно-педагогічними компетентностями відповідно до освітніх потреб педагога та потреб національної економіки з врахуванням пріоритетів суспільного розвитку [7].

Отже, метою функціонування системи та її складових є сприяння професійному розвитку викладача ЗП(ПТ)О, а очікуваним результатом функціонування системи стає високопрофесійний, вмотивований, інноваційний викладач, який забезпечує високу якість професійно-педагогічної діяльності.

На підставі узагальнення наукових підходів різних авторів визначено принципи функціонування системи професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О: людиноцентризм, синергізм, цільовий підхід, динамізм професійно-педагогічного розвитку, діагностичний підхід до вибудови індивідуальної траєкторії педагогічного розвитку, активізація мотиваційної сфери, відповідальності, академічної мобільності викладача, забезпечення особистісно-орієнтованого змісту навчання та особистісно-діяльнісного підходу в освітньому процесі, персоналізація професійного розвитку; вільний вибір виду, форми, суб'єкта професійного розвитку.

Пропонована система професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О має багаторівневу структуру та диференціюється на відносно самостійні складові: формальну, неформальну та інформальну, які функціонують за спільними принципами, але використовують різноманітні моделі, техніки та процедури професійного зростання педагогів.

Формальна складова системи передбачає: курсове навчання (очне, очно-заочне, очно-дистанційне, дистанційне, індивідуальне); стажування (педагогічне, виробниче); навчання за акредитованими освітніми програмами.

Неформальна складова системи утворюється шляхом функціонування організованих форм професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О на рівні навчального закладу, регіональному, національному, міжнародному рівнях (навчальні семінари, семінари-практикуми, майстер-класи, тренінги, вебінари, конференції тощо).

Інформальна складова системи вбачає самоорганізоване, індивідуальне здобуття педагогом нових компетентностей шляхом вивчення наукової джерельної бази, мережевого діалогічного спілкування, участі у професійних мережових спільнотах, вивчення кращих педагогічних практик, створення авторських програм та навчальної літератури, участь у дослідницько-експериментальній діяльності. Стратегічним ресурсом системи професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О стає інформаційне освітньо-фахове середовище, яке створюється суб'єктами освіти на підставі інноваційних педагогічних, виробничих, інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій. Зasadничими принципами функціонування інформаційного освітньо-фахового середовища визначено: мережевий характер, відкритість, синергізм,

науковість, інноваційність у виробничій та педагогічній сферах, практикоорієнтованість, віртуалізація, динамізм, варіативність, індивідуалізація, персоналізація, мобільність, добровільність, академічна свобода, андрагогічний характер, кібербезпеність.

Отже, інформаційне освітньо-фахове середовище функціонує як відкрита динамічна складова системи професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О, у якій на інформаційних засадах задіюються і пов'язуються між собою всі інституції і суб'єкти освітньої діяльності різних рівнів: локального (рівень навчального закладу), регіонального, національного, міжнародного.

З метою практичного впровадження системного підходу до професійного розвитку педагогів на підставі професійно-педагогічного профілю викладача розроблено діагностичну анкету, яка стає діагностичним інструментарієм визначення рівня їх професіоналізму, освітніх потреб, форм та видів навчання в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти на рівні навчального закладу, регіональному та національному рівнях.

Освітні потреби викладачів зазначаються в індивідуальному плані професійного розвитку, а здобутки педагогів фіксуються у е-портфоліо. Такий підхід сприяє системному плануванню та аналізу процесу професійного розвитку педагога, підготовці його до кваліфікаційної атестації та наступної сертифікації.

У ході наукового дослідження запроваджені положення про різні форми курсового підвищення кваліфікації педагогів, а також навчально-програмну документацію, створено та апробовано дидактичне наповнення змісту курсового підвищення кваліфікації викладачів ЗП(ПТ)О, запроваджено функціонування дистанційної платформи курсового підвищення кваліфікації (платформа MOODLE), яка оснащена цілим рядом інструментів, що дають можливість співпрацювати на рівнях слухач-слухач і слухач-викладач.

Системному підходу до професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О сприяє робота обласних фахових секцій педагогів, які функціонують на регіональному рівні відповідно до розробленого положення. Запроваджені відповідно до освітніх потреб педагогів семінари, семінари-практикуми, вебінари, тренінги, майстер-класи дають змогу забезпечувати процес професійного розвитку викладачів шляхом обміну кращими педагогічними практиками та набуття нових компетентностей. Системному підходу до професійного розвитку викладачів на національному рівні сприяє взаємодія ЗП(ПТ)О з різними інституціями: Науково-методичним центром професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників у Хмельницькій області, Інститутом педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Язюна НАПН України, Інститутом професійно-технічної освіти НАПН України, навчально-практичними центрами інноваційних виробничих технологій, сучасними підприємствами.

У ході дослідження визначено, що на систему професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О впливають рішення уряду, суспільні процеси, стан ринку праці, співпраця з галузевими та регіональними професійними спільнотами. Встановлено, що очікувані результати функціонування системи професійного розвитку повинні відповідати соціальним запитам до професійної діяльності викладачів ЗП(ПТ)О, які мають бути здатними на високому рівні професіоналізму забезпечувати належну якість освітнього процесу.

Констатовано, що важливими умовами професійного розвитку є вмотивованість та академічна мобільність педагога. Мотивацію розглядаємо, як психологічний чинник, який виступає засобом саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації особистості педагога та передбачає урахування індивідуальних потреб педагога, а також програмних цілей навчального закладу і потреб ринку праці [6]. Академічну мобільність викладача ЗП(ПТ)О визначаємо, як потребу та здатність педагога до активного пошуку та опанування інноваційними педагогічними виробничими технологіями, що забезпечують йому власний професійний розвиток впродовж професійної діяльності на засадах вільного вибору освітніх програм, індивідуальної освітньої траєкторії, форм

навчання, закладів освіти, установ та організацій, інших суб'єктів, які здійснюють підвищення кваліфікації [5].

Практичне застосування системного підходу до професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О стало можливим внаслідок реорганізації регіональної методичної установи професійно-технічної освіти у науково-методичний комплекс інноваційного типу – Науково-методичний центр професійно-технічної освіти та підвищення кваліфікації у Хмельницькій області. У його функції, згідно зі статутними положеннями, окрім здійснення методичного супроводу діяльності ЗП(ПТ)О регіону, було уведено функцію забезпечення курсового підвищення кваліфікації педагогів, що дозволило запропонувати цілісну систему професійного розвитку педагогів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, системний підхід до професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О потребує ефективного функціонування складної багаторівневої педагогічної системи, яка базується на врахуванні професійно-

педагогічного профілю сучасного викладача, ґрунтується на діагностичному підході до визначення його освітніх потреб, їх реалізації в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти різних рівнів за індивідуальною освітньою траєкторією. Системний підхід до професійного розвитку викладачів ЗП(ПТ)О стає можливим за умови ефективного функціонування усіх складових системи, які об'єднані спільною метою, принципами, діють за власними моделями, технологіями та процедурами.

На нашу, думку подальшого вирішення потребують проблеми формування Державною службою якості освіти України реєстру педагогічних працівників, які можуть виступати в ролі наставників. Необхідним є створення національного порталу розвитку педагогічної майстерності з метою забезпечення вільного доступу педагогам до професійних періодичних видань та інших публікацій у сфері освіти, а також дистанційних курсів підвищення кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Лук'янова Л.Б. Аналіз освітніх потреб сучасного вчителя у контексті професійного і особистісного розвитку / Л.Б. Лук'янова // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2018. – Вип. 2(8). – С. 24-30. – Режим доступу: http://msu.edu.ua/visn1/wp-content/uploads/02_18/005.PDF
2. Неперервна педагогічна освіта в зарубіжних країнах: інформаційно аналітичні матеріали / [Авшенюк Н.М., Годлевська К.В., Дяченко Л.М., Котун К.В., Марусинець М.М., Огієнко О.І., Постригач Н.О., Пилинський Я.М.]; за заг. ред. Н.М. Авшенюк. – Київ: ТОВ «ДКС Центр», 2018. – 150 с.
3. Професійний розвиток персоналу підприємств у країнах Європейського Союзу: посібник / Л.П. Пуховська, А.О. Ворначев, С.О. Леу; за наук. ред. Л.П. Пуховської. – Київ: ІПТО НАПНУ. 2015. – 176 с.
4. Пуховська Л.П. Європейські керівні принципи підготовки і розвитку педагогів професійної освіти / Л.П. Пуховська // Професійна освіта: проблеми і перспективи. – 2016. – Вип. 11. – С. 125-130. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Profos_2016_11_24.
5. Сиско Н. М. Мобільність викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти як одна з умов їх професійного розвитку / Н.М. Сиско // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2017. – № 4. – С. 377-387.
6. Сиско Н.М. Мотивація як важливий чинник неперервного професійного розвитку викладача закладу професійної освіти / Н.М. Сиско // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. – 2018. – Вип. 24: – С.177-180.
7. Сиско Н.М. Теоретичні основи функціонування системи професійного розвитку викладачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти / Н.М. Сиско // Імідж сучасного педагога. – 2019. – № 1 (184). – С. 30-34.
8. Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід: монографія / В.О. Радкевич, Л.П. Пуховська, О.В. Бородієнко, О.П. Радкевич, Н.В. Базелюк, Н.М. Корчинська, С.О. Леу, В.В. Артемчук; за заг. ред. В.О. Радкевич. – Київ: ІПТО НАПН України, 2018. – 223 с.

References

1. Lukianova, L.B., 2018. Analiz osvitnikh potreb suchasnoho vchytelia u konteksti profesiinoho i osobystisnoho rozvytku [Analysis of the educational needs of a modern teacher in the context of professional and personal development]. Scientific herald of Mukachevo State University, 2(8), pp. 24-30. [online] Available at: http://msu.edu.ua/visn1/wp-content/uploads/02_18/005.PDF
2. Neperervna pedahohichna osvita v zarubizhnykh krainakh: informatsiino analitychni materialy [Continuous pedagogical education in foreign countries: informational and analytical materials] [Avsheniuk, N.M., Hodlevska, K.V., Diachenko, L.M., Kotun, K.V., Marusynets, M.M., Ohienko, O.I., Postryhach, N.O., Pylynskyi, Ya.M.]; za zah. red. Avsheniuk, N.M., 2018, Kyiv: TOV «DKS Tsentr», 150 p.
3. Profesiinnyi rozvytok personalu pidpriemstv u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: posibnyk [Professional development of the personnel of enterprises in the countries of the European Union]. Pukhovska, L.P., Vornachev, A.O., Leu, S.O.; za nauk. red. Pukhovskoi, L.P., 2015, Kyiv, IPTO NAPNU, 176 p.
4. Pukhovska, L.P., 2016. Yevropeiski kerivni pryntsyipy pidhotovky i rozvytku pedahohiv profesiinoy osvity [European guidelines for the training and development of vocational education teachers]. Vocational Education: Problems and Prospects, 11, pp. 125-130. [online] Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Profos_2016_11_24.
5. Sysko, N.M., 2017. Mobilnist vykladachiv zakladiv profesiinoy (profesiino-tekhnichnoy) osvity yak odna z umov yikh profesiinoho rozvytku [Professional (vocational) education institutions teachers' mobility as one of the conditions for their professional development]. Collection of scientific works of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine, 4, pp. 377-387.
6. Sysko, N.M., 2018. Motyvatsiia yak vazhlyvyi chynnyk neperervnoho profesiinoho rozvytku vykladacha zakladu profesiinoy osvity [Motivation as an important factor in the independent professional development of professional education teacher]. Collection of scientific papers Kamianets-Podilskyi National Ivan Ogienko University, 24, pp. 177-180.
7. Sysko, N.M., 2019. Teoretychni osnovy funktsionuvannia systemy profesiinoho rozvytku vykladachiv zakladiv profesiinoy (profesiino-tekhnichnoy) osvity [Theoretical Bases of the Functioning System of Teachers' Professional Development in Vocational Education]. Image of the modern pedagogue, 1 (184), pp. 30-34.
8. Suchasni modeli profesiinoy osvity i navchannia v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu: porivnialnyi dosvid: monohrafiia [Modern models of vocational education and training in the countries of the European Union: comparative experience: monograph]. Radkevych, V.O., Pukhovska, L.P., Borodiienko, O.V., Radkevych, O.P., Bazeliuk, N.V., Korchynska, N.M., Leu, S.O., Artemchuk, V.V.; za zah. red. Radkevych, V.O., 2018, Kyiv: IPTO NAPN Ukrainy, 223 p.

Автором статті розглянуто питання системного підходу до професійного розвитку педагогів закладів професійно-технічної освіти (професійно-технічного) освіти. Подано трактовку категорій «професійно-педагогічний»

профіль преподавателя ЗП(ПТ)О» и «система профессионального развития преподавателей ЗП(ПТ)О». Отмечено, что системный подход к профессиональному развитию преподавателей ЗП(ПТ)О нуждается в эффективном функционировании сложной многоуровневой педагогической системы, основанной на учете профессионально-педагогического профиля современного преподавателя, диагностическом подходе к определению его образовательных потребностей, их реализации в условиях формального, неформального и информального образования различных уровней согласно индивидуальной образовательной траектории.

Ключевые слова: преподаватель; профессионально-педагогическая компетентность; профессионально-педагогический профиль; система профессионального развития; заведение профессионального (профессионально-технического) образования.

The purpose of the article is to analyze the problem of systemic approach to the professional development of teachers of vocational (professional) education institutions. Research methods have been analyzed, synthesized, simulated, and designed. As a result of the study, it was determined that the systemic approach to the professional development of teachers which work vocational (professional) education establishments requires effective functioning of complex multilevel educational system, which is based on the account of the professional teacher's profile of a modern teacher, is based on the diagnostic approach to determining its educational needs, their realization in the conditions of formal, informal and informational education of different levels. It has been established that a systematic approach to the professional development of teachers becomes possible under conditions of effective functioning of all components of the system, which are united by common purpose, principles, operate according to their own models, technologies and procedures. The scientific novelty consists in the author's interpretation of the categories "vocational and pedagogical profile of the teacher of VET", "system of professional development of teachers of VET". Practical significance consists in the author's development on the basis of the competent approach of the teachers' professional-pedagogical profile and the introduction of a multi-level system of professional development of teachers. Professional-pedagogical profile, performing educational, diagnostic, reflexive, motivational, planning, prognostic, evaluation functions, becomes a system-forming factor of the system of professional development teachers. Introduced informational educational and professional environment is a strategic resource for the system of teachers' professional development. An individual professional development plan and e-portfolio of the teacher contribute to a systematic approach to the teacher's professional development.

Key words: teacher; vocational and pedagogical competence; vocational and pedagogical profile; professional development system; institution of vocational (professional) education.

УДК [37.011.3-052:330]:378.4.046(043.5)

DOI 10.31339/2413-3329-2019-1(9)-110-113

Стеблюк Світлана Василівна,

кандидат педагогічних наук, викладач,

Мукачівський кооперативний торговельно-економічний коледж, м. Мукачеве

РІВЕНЬ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ПІДПРИЄМНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ КОМПОНЕНТ

У статті розкрито зміст поняття комунікативно-діяльнісної складової професійної компетентності з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності. Дібрано методикою вивчення комунікативних та організаційських схильностей студентів та подано результати проведеного дослідження. Зроблено кількісний аналіз отриманих даних за освітніми ступенями «молодший спеціаліст», «бакалавр», «магістр». Запропоновано окремі шляхи удосконалення комунікативно-діяльнісної складової професійної підготовки майбутніх фахівців з підприємництва, зокрема, застосування інноваційних методів навчання, що спрямовані на формування комунікативної культури.

Ключові слова: професійна компетентність, комунікативно-діялісна складова, тест-опитувальник, комунікативна схильність, організаційна схильність.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економічних відносин вимагає постійного удосконалення шляхів, методів економічної освіти молоді. Конкуреноспроможність спеціалістів значною мірою залежить від якості оволодіння сучасними фаховими знаннями, сформованості економічної культури. Компетентності, якими повинні володіти здобувачі освіти на всіх рівнях, визначені Законом України «Про освіту», серед яких «підприємливість та фінансова грамотність», що успішно можна реалізувати у зв'язку з іншими: вільне володіння державною мовою; здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами; математична; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна; інформаційно-комунікаційна та інші. (Закон України «Про освіту», Розділ 2, ст. 12, п. 1).

Складовими професійної компетентності майбутніх фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності нами визначено: психолого-корекційний, академічно-професійний, комунікативно-діялісний, аксіологічний компоненти. Погоджуємося з думкою А. Клімової про «необхідність розробки нових підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців з товарознавства, переорієнтації професійних цінностей, переосмислення мети, змісту й технологій навчання для забезпечення формування управлінської компетентності, толерантності, культури спілкування, що необхідно будь-якому сучасному фахівцю, зокрема товарознавцю, професійна діяльність якого потребує постійної взаємодії у сфері «людина-людина» [4, с.330]. Проаналізуємо особливості комунікативно-

діялісної складової. Необхідність її виокремлення пояснюється тим, що майбутній фахівець з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності повинен володіти низкою комунікативних умінь, без яких не зможе виконувати певні професійні дії. Значення комунікативної складової зумовлене зростанням ролі міжособистісного спілкування в ділових стосунках; змінами форм (sms-повідомлення, Skype-бесіда) суб'єктів господарювання із споживачами; інтеграцією України в Європейський простір.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Формування професійно-комунікативної складової професійної підготовки майбутнього фахівця розкрито у працях низки науковців: В. Авраменко, С. Александрова, А. Богуш, О. Загородньої, Н. Задорожньої, І. Зимньої, І. Когут, А. Кондратюк, О. Милославської, Л. Паламар, В. Пасинок, М. Пентиліук, Л. Руденко, Д. Трубацької, С. Хоцької, Е. Яценко та ін. Зокрема, В. Авраменко визначено структуру мовленнєвої компетентності фахівців економічного профілю та зміст її компонентів, розкрито шляхи формування термінологічної компетентності як обов'язкового складника мовно-професійної культури фахівців економічного профілю. На думку автора, «важливою умовою успішної професійної діяльності майбутніх фахівців економічного профілю є мовленнєве спілкування, як один із головних компонентів професії, необхідний для впливу й успіху в професійній комунікації, самореалізації фахівця, а також творчого стилю мовленнєвої поведінки тощо. Ця проблема може бути вирішена лише за умови чіткого професійного спрямування всього